

Sygn. akt II UK 641/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 26 stycznia 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Halina Kiriło (przewodniczący)

SSN Bohdan Bieniek

SSN Jolanta Frańczak (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku N.C., A. W.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych

o prawo do renty rodzinnej,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 26 stycznia 2017 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawczyni N.C.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 19 maja 2015 r., sygn. akt III AUa ../14,

**oddala skargę kasacyjną i nie obciąża wnioskodawczyni
kosztami postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych decyzjami z dnia 25 lipca 2012 r. odmówił małoletnim T.C. i R. C. prawa do renty rodzinnej po zmarłym ojcu A.C., ponieważ w dniu śmierci nie był on uprawniony do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy ani nie spełniał warunków do uzyskania jednego z tych świadczeń.

Odwołania od tych decyzji złożyły A. W., przedstawicielka ustawowa małoletniego R. C. oraz N. C., przedstawicielka ustawowa małoletniego T. C., wnosząc o zmianę zaskarżonych decyzji przez przyznanie ich synom prawa do renty rodzinnej po zmarłym ojcu.

Sąd Okręgowy - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w B. wyrokiem z dnia 8 października 2014 r. oddalił odwołania.

W sprawie tej ustalono, że A.C., urodzony w dniu 27 listopada 1985 r., ojciec małoletnich T. i R. C., zmarł w dniu 25 maja 2012 r. A.C. podlegał ubezpieczeniom społecznym z tytułu wykonywania działalności gospodarczej (działalność masażysty) w okresie od dnia 30 września 2008 r. do dnia 2 listopada 2011 r. Składki na ubezpieczenia społeczne opłacił tylko za okres od dnia 30 września 2008 r. do dnia 18 grudnia 2010 r. Od grudnia 2011 r. do lutego 2012 r. pracował na terenie Niemiec, gdzie przez jeden miesiąc (styczeń 2012 r.) podlegał ubezpieczeniom społecznym. W chwili śmierci nie pobierał emerytury, renty z tytułu niezdolności do pracy, zasiłku przedemerytalnego, świadczenia przedemerytalnego ani nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego. Nie był zarejestrowany jako bezrobotny. Nie podlegał też ubezpieczeniom społecznym podczas pobytu w Danii w latach 2007-2008. Celem ustalenia, czy zmarły A.C. był niezdolny do pracy częściowo lub całkowicie przed datą śmierci Sąd Okręgowy dopuścił dowód z opinii biegłych lekarzy sądowych z zakresu okulistyki, psychiatrii, neurologii, neurochirurgii, chirurgii szczękowej, medycyny pracy oraz biegłego sądowego psychologa. Biegli w sporządzonej opinii z dnia 14 marca 2014 r. stwierdzili, że w dniu 17 sierpnia 1998 r. w wyniku wypadku komunikacyjnego A.C. doznał urazu wielonarządowego i stłuczenia mózgu, złamania kości czaszki, złamania uda prawego, był leczony operacyjnie. W następstwie urazu wystąpiła u niego padaczka pourazowa i zespół psychoorganiczny w postaci zaburzeń osobowości, nastroju i sprawności intelektualnej. To oznacza, że wskutek wypadku był on osobą co najmniej częściowo niezdolną do pracy z przyczyn neurologicznych i psychiatrycznych przed śmiercią, zaś początek tej niezdolności datuje się od chwili wypadku komunikacyjnego. W opinii uzupełniającej z dnia 17 czerwca 2014 r. biegli podkreślili, że zmarły A.C. do listopada 2011 r. zatrudniony był na różnych stanowiskach pracy w służbie zdrowia i tym samym należy przyjąć, iż badaniem

orzecznictwem z zakresu medycyny pracy został uznany za zdolnego do pracy na tych stanowiskach. Wobec powyższego nie był on całkowicie niezdolny do pracy, ale zdolny do pracy z ograniczeniami. Orzeczeniem z dnia 10 stycznia 2012 r. A.C. został uznany za osobę niepełnosprawną od okresu niemowlęcego.

Przy takich ustaleniach faktycznych Sąd Okręgowy stwierdził, że zgodnie z art. 65 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 887 ze zm., dalej jako ustawa o emeryturach i rentach lub ustawa) renta rodzinna przysługuje uprawnionym członkom rodziny osoby, która w chwili śmierci miała ustalone prawo do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy lub spełniała warunki wymagane do uzyskania jednego z tych świadczeń. Przy ocenie prawa do renty przyjmuje się, że osoba zmarła była całkowicie niezdolna do pracy. Przepis ten odczytywać należy w powiązaniu z art. 57 ust. 1 i 2 ustawy o emeryturach i rentach, stosownie do którego renta z tytułu niezdolności do pracy przysługuje ubezpieczonemu, który spełnia łącznie następujące warunki: jest niezdolny do pracy; ma wymagany okres składkowy i nieskładkowy; niezdolność do pracy powstała w okresach składkowych i nieskładkowych wymienionych w art. 57 ust. 1 pkt 3 ustawy lub nie później niż w ciągu 18 miesięcy od ustania tych okresów. Przepisu art. 57 ust. 1 pkt 3 nie stosuje się do ubezpieczonego, który udowodnił okres składkowy i nieskładkowy wynoszący co najmniej 20 lat dla kobiety lub 25 lat dla mężczyzny oraz jest całkowicie niezdolny do pracy. Z kolei art. 58 ust. 1 pkt 1 i 4 oraz ust. 2 stanowi, że warunek posiadania wymaganego okresu składkowego i nieskładkowego, w myśl art. 57 ust. 1 pkt 2 ustawy o emeryturach i rentach, uważa się za spełniony, gdy ubezpieczony osiągnął okres składkowy i nieskładkowy wynoszący łącznie co najmniej: 1 rok - jeżeli niezdolność do pracy powstała przed ukończeniem 20 lat; 4 lata - jeżeli niezdolność do pracy powstała w wieku powyżej 25 do 30 lat.

Mając powyższe na względzie Sąd Okręgowy podniósł, że z opinii biegłych lekarzy sądowych z dnia 14 marca 2014 r., uzupełnionej opinią z dnia 17 czerwca 2014 r. i ustnymi wyjaśnieniami biegłych na rozprawie wynika, iż ubezpieczony A.C. był częściowo niezdolny do pracy od chwili wypadku z dnia 17 sierpnia 1998 r., a więc przed ukończeniem przez niego 20-tego roku życia. Natomiast warunkiem

przyznania renty z tytułu niezdolności do pracy jest między innymi powstanie niezdolności do pracy w okresie zatrudnienia lub przed upływem 18 miesięcy od jego ustania (art. 57 ust. 1 pkt 3 ustawy o emeryturach i rentach). Wobec tego, że niezdolność do pracy A. C. powstała w roku 1998 r., kiedy miał on 13 lat i nie legitymował się wówczas żadnym okresem składkowym i nieskładkowym, nie można było uznać, iż spełniał ustawowe przesłanki warunkujące przyznanie prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy. Konsekwencją powyższego jest zaś nieprzyznanie jego małoletnim synom prawa do renty rodzinnej. Sąd Okręgowy dostrzegł, że organ rentowy w zaskarżonych decyzjach wskazał na brak wymaganego okresu składkowego i nieskładkowego w wymiarze 4 lat, nie rozstrzygając kwestii daty powstania niezdolności zmarłego do pracy. Niemniej jednak ze zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego wynikało jednoznacznie, że zmarły A.C. legitymował się stażem ubezpieczeniowym w wymiarze 3 lat, 2 miesięcy i 19 dni, tj. o miesiąc dłuższym, niż wynika to z akt rentowych. W toku postępowania sądowego wykazano, że przez okres jednego miesiąca podlegał ubezpieczeniu społecznemu na terenie Niemiec.

Apelację od tego wyroku wniosła N. C., jako przedstawicielka ustawowa małoletniego T. C., zarzucając wyrokowi naruszenie prawa materialnego, w szczególności art. 65 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach przez niewłaściwe zastosowanie i uznanie, że zmarły A.C. nie posiadał odpowiedniego okresu ubezpieczenia społecznego w chwili śmierci ani przyznanego świadczenia, podczas gdy spełniał on warunki wymagane do uzyskania renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy oraz art. 58 ust. 3 w związku z art. 65 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach przez ich nie zastosowanie i przyjęcie, że zmarły A.C. nie spełniał warunków wymaganych do przyznania renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy w związku z brakiem posiadania przez niego okresu ubezpieczenia, gdy tymczasem nie musiał on legitymować się okresem ubezpieczenia społecznego bowiem jego niezdolność do pracy powstała przed ukończeniem 16 roku życia.

Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w [...] wyrokiem z dnia 19 maja 2015 r. oddalił apelację.

Sąd Apelacyjny w pierwszej kolejności wskazał, że w sprawie okolicznością sporną było to, czy ubezpieczony A.C. w chwili śmierci spełniał warunki wymagane do uzyskania renty z tytułu niezdolności do pracy. Uznając, że opinie powołanych w sprawie biegłych są rzetelne i prawidłowe, a wnioski wyprowadzone przez Sąd pierwszej instancji na ich podstawie są logicznie poprawne i właściwie uargumentowane, Sąd Apelacyjny podzielił ustalenie, że częściowa niezdolność do pracy powstała u A. C. przed podjęciem przez niego zatrudnienia, tj. w chwili, gdy uległ wypadkowi komunikacyjnemu, kiedy miał niespełna 13 lat. W ocenie Sądu Apelacyjnego, art. 58 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach nie mógł mieć zastosowania w sprawie, ponieważ A.C. wniósł swoją niezdolność do pracy do zatrudnienia, a zatem koniecznym byłoby wykazanie, że po podjęciu pracy nastąpiło pogorszenie jego stanu zdrowia. Tym samym w dacie częściowej niezdolności do pracy nie spełnił on przesłanki określonej w art. 57 ust. 1 pkt 3 ustawy o emeryturach i rentach, stanowiącej, że niezdolność do pracy powinna powstać nie później niż w ciągu 18 miesięcy od ustania okresów enumeratywnie wskazanych w tym przepisie. Natomiast ustalenie, że niezdolność do pracy nie powstała w okresach, o których mowa w art. 57 ust. 1 pkt 3 ustawy ani nie później niż w ciągu 18 miesięcy od ustania tych okresów prowadzi do stwierdzenia braku prawa do świadczenia rentowego. Potwierdzeniem tego stanu rzeczy jest pobieranie przez A. C. renty socjalnej przewidzianej dla osób, których schorzenia powstały w dzieciństwie i w czasie nauki, właśnie z uwagi na brak spełniania warunków do renty z tytułu niezdolności do pracy. W wyroku z dnia 11 marca 2008 r., SK 58/06 (LEX nr 353469 z glosą M. Łąga, GSP – Przegląd Orzecznictwa 2009 nr 1, s. 143-148), Trybunał Konstytucyjny wyraził pogląd, że art. 57 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach określa wymogi, które muszą być spełnione do przyznania renty z tytułu niezdolności do pracy, a ich niespełnienie uniemożliwia uzyskanie odpowiednich świadczeń. Nieprzyznanie renty z tytułu niezdolności do pracy nie wyklucza innych możliwości pomocy ze strony państwa w ramach ubezpieczeń społecznych lub pomocy społecznej (zasiłki, świadczenie specjalne itp.). Realizacja prawa do zabezpieczenia społecznego następuje przez ubezpieczenie społeczne i pomoc społeczną. Renta z tytułu niezdolności do pracy jest tylko jedną z form zabezpieczenia społecznego powiązaną z wymaganym okresem płacenia składek.

Skargę kasacyjną od tego wyroku wywiodła N. C., przedstawicielka ustawowa małoletniego T. C., zaskarżając go w całości. Skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach procesu, ewentualnie o zmianę zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy przez uznanie w całości wniesionego przez nią odwołania, z uwzględnieniem kosztów dotychczasowego postępowania oraz kosztów zastępstwa procesowego za występowanie przed Sądem Najwyższym. Skarżąca wniosła też o rozpoznanie skargi kasacyjnej na rozprawie (art. 398¹¹ § 1 k.p.c.).

Skarga kasacyjna została oparta na podstawie naruszenia przepisów prawa materialnego, a mianowicie art. 65 ust. 1 w związku z art. 67 ust. 1 pkt 1 w związku z 57 ust. 1 pkt 3 w związku z art. 58 ust. 1 pkt 3 ustawy o emeryturach i rentach przez ich niewłaściwe zastosowanie polegające na uznaniu, że małoletniemu T.C. nie przysługuje renta rodzinna z uwagi na to, że jego zmarły ojciec nie posiadał odpowiedniego okresu ubezpieczenia społecznego w chwili śmierci, jak też nie miał przyznanego świadczenia z Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w sytuacji, w której została wypełniona przesłanka polegająca na posiadaniu uprawnienia do uzyskania renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy A.C. i nie musiał on legitymować się okresem odpowiednio długiego ubezpieczenia społecznego, ponieważ jego niezdolność do pracy powstała w okresie przed ukończeniem przez niego 16 roku życia.

W uzasadnieniu skargi podniesiono, że ograniczenie w sprawności organizmu zmarłego A.C. datowane na 13-ty rok życia, mające charakter trwały co do częściowej niezdolności do pracy, przesądza dalej o podleganiu ubezpieczeniu przed osiągnięciem przez niego 18 lat życia. „Z jednej bowiem strony zgłoszenie do ubezpieczenia społecznego małoletniego następuje *ad hoc* z rodzicami, a z drugiej związane jest z odpowiednim zatrudnieniem stanowiącym podstawę ubezpieczenia społecznego, które też miało miejsce”. Zdaniem skarżącej „*ratio legis* przepisu art. 65 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach nie wymaga zgłoszenia do ubezpieczenia, co spełniania warunków wymaganych do uzyskania jednego z tych świadczeń, a to renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy. W sprawie zatem nie jest

wymagane samo posiadanie ubezpieczenia co konieczność posiadania niezdolności do pracy”.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną Zakład Ubezpieczeń Społecznych wniósł o oddalenie skargi i o zasądzenie od skarżącej na jego rzecz kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie ma uzasadnionych podstaw. Stosownie do art. 398¹³ § 1 i 2 k.p.c. Sąd Najwyższy rozpoznaje sprawę w granicach skargi kasacyjnej i jest związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia, jeżeli skarga kasacyjna nie zawiera zarzutu naruszenia przepisów postępowania lub gdy zarzut taki okaże się niezasadny.

Odnosząc się do zarzutów naruszenia prawa materialnego wskazanych w podstawach skargi podkreślenia wymaga, że zgodnie z art. 65 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach, renta rodzinna przysługuje uprawnionym członkom rodziny osoby, która w chwili śmierci miała ustalone prawo do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy lub spełniała warunki wymagane do uzyskania jednego z tych świadczeń. Wobec tego prawo do renty rodzinnej przysługuje zarówno wtedy, gdy spełniony jest tylko pierwszy warunek (posiadanie w chwili śmierci ustalonego prawa do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy), jak i wtedy, gdy spełniony jest tylko drugi warunek (spełnienie warunków do uzyskania jednego z tych świadczeń), jak również, gdy spełnione są oba te warunki jednocześnie. W orzecznictwie i doktrynie utrwalony jest jednolity pogląd, że skoro renta rodzinna jest świadczeniem pochodnym emerytury bądź renty z tytułu niezdolności do pracy, która przysługiwała lub przysługiwałaby zmarłemu, to determinuje to proces ustalania uprawnień do renty rodzinnej dla członków rodziny zmarłego (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 19 września 2000 r., II UKN 720/99, OSNPiUS 2002 nr 7, poz. 168; z dnia 24 stycznia 2001 r., II UKN 122/00, OSNAPIUS 2002 nr 18, poz. 440; z dnia 19 kwietnia 2011 r., I UK 343/10, OSNP 2012 nr 1-12, poz. 143; z dnia 13 lipca 2012 r., III UK 134/11, LEX nr 1216788; z dnia 27 listopada 2013 r., I UK 171/13, LEX nr 1441312; z dnia 4 listopada 2015 r., II UK 402/14, LEX nr 1932143).

Oznacza to, że jeżeli zmarły w chwili śmierci nie miał ustalonego prawa do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy decyzją organu rentowego o przyznaniu jednego z tych świadczeń, to badaniu podlega, czy spełniał on warunki wymagane do uzyskania jednego z nich.

Z uwagi na wiek zmarłego A.C. istotą sporu było więc ustalenie, czy spełniał on łącznie przesłanki nabycia prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy określone w art. 57 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach. Zgodnie z ust. 1 tego przepisu renta z tytułu niezdolności do pracy przysługuje ubezpieczonemu, który łącznie spełnia trzy warunki: jest osobą niezdolną do pracy (pkt 1), posiada wymagany okres składkowy i nieskładkowy (pkt 2), a niezdolność do pracy powstała w okresach enumeratywnie wymienionych w pkt 3 albo nie później niż w ciągu 18 miesięcy od ustania tych okresów (pkt 3). Szczegółową regulację dotyczącą wymaganego okresu składkowego i nieskładkowego, o którym mowa w powołanym art. 57 ust. 1 pkt 2 zawiera art. 58 tej ustawy. Art. 58 ust. 1 stanowi, że warunek posiadania wymaganego okresu składkowego i nieskładkowego, w myśl art. 57 ust. 1 pkt 2, uważa się za spełniony, gdy ubezpieczony osiągnął okres składkowy i nieskładkowy wynoszący łącznie co najmniej: 1) rok – jeżeli niezdolność do pracy powstała przed ukończeniem 20 lat; 2) 2 lata – jeżeli niezdolność do pracy powstała w wieku powyżej 20 do 22 lat; 3) 3 lata – jeżeli niezdolność do pracy powstała w wieku powyżej 22 do 25 lat; 4) 4 lata – jeżeli niezdolność do pracy powstała w wieku powyżej 25 do 30 lat; 5) 5 lat – jeżeli niezdolność do pracy powstała w wieku powyżej 30 lat. Tylko w razie niezdolności do pracy powstałej po przekroczeniu 30 roku życia 5 – letni okres składkowy i nieskładkowy powinien przypadać w ciągu ostatniego 10 – lecia przed zgłoszeniem wniosku o rentę lub przed dniem powstania niezdolności do pracy (art. 58 ust. 2). Jeżeli ubezpieczony nie osiągnął okresu składkowego i nieskładkowego, o którym mowa w ust. 1, warunek posiadania wymaganego okresu uważa się za spełniony, gdy ubezpieczony został zgłoszony do ubezpieczenia przed ukończeniem 18 lat albo w ciągu 6 miesięcy po ukończeniu nauki w szkole ponadpodstawowej, ponadgimnazjalnej lub w szkole wyższej oraz do dnia powstania niezdolności do pracy miał, bez przerwy lub z przerwami nieprzekraczającymi 6 miesięcy okresy składkowe i nieskładkowe (art. 58 ust. 3). Konieczność posiadania przez

ubezpieczonego odpowiedniej ilości okresów składkowych i nieskładkowych wynika z tego, że renta z tytułu niezdolności do pracy nie jest świadczeniem o charakterze socjalnym na rzecz osób niezdolnych do pracy, pozostających bez związku z tytułem ubezpieczenia rentowego, lecz stanowi jedną z form zabezpieczenia społecznego, powiązaną z wymaganym okresem płacenia składek. W wyroku z dnia 7 września 2004 r., SK 30/03 (OTK-A 2004 nr 8, poz. 82), Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że ustawa o emeryturach i rentach - zgodnie z zasadą sprawiedliwości społecznej i powiązaną z nią zasadą równości wobec prawa - stanowi, iż uprawnienie do renty z tytułu niezdolności do pracy oraz do emerytury zależy od posiadanego okresu objęcia ubezpieczeniem. Toteż im ubezpieczony jest starszy, tym dłuższy okres ubezpieczenia powinien posiadać, skoro dłuższy mógł być okres jego pracy zawodowej. Z tego względu w art. 58 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach celowo przewidziane są różne wysokości stażu ubezpieczeniowego konieczne do nabycia prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy przez osoby ubiegające się o to świadczenie w zależności od wieku, w którym powstała niezdolność do pracy.

W związku z tym, że skarga kasacyjna oparta jest jedynie na podstawach naruszenie prawa materialnego w sprawie wiążące są ustalenia, że A.C. zmarł w wieku 26 lat, dokumentując okres składkowy w wymiarze 3 lat, 2 miesięcy i 19 dni, oraz że częściowa niezdolność do pracy powstała u niego w wieku 13 lat. A zatem nie spełniał on łącznie przesłanek warunkujących nabycie prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy, o których mowa w art. 57 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach. W dacie całkowitej niezdolności do pracy (art. 65 ust. 2 ustawy) nie posiadał wymaganego 4-letniego okresu składkowego i nieskładkowego, zaś częściowa niezdolność do pracy nie powstała w okresach wymienionych w art. 57 ust. 1 pkt 3 tej ustawy. Wbrew odmiennemu twierdzeniu skarżącej, Sąd Apelacyjny prawidłowo uznał, że w rozpoznawanej sprawie nie może mieć zastosowania art. 58 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach, w myśl którego warunek posiadania wymaganego okresu składkowego i nieskładkowego, o którym mowa w art. 58 ust. 1, uważa się za spełniony, gdy ubezpieczony został zgłoszony do ubezpieczenia przed ukończeniem 18 lat albo w ciągu 6 miesięcy po ukończeniu nauki w szkole ponadpodstawowej, ponadgimnazjalnej lub w szkole wyższej oraz do dnia

powstania niezdolności do pracy miał, bez przerwy lub z przerwami nieprzekraczającymi 6 miesięcy, okresy składkowe i nieskładkowe. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 20 września 2005 r., II UK 30/05 (OSNP 2006 nr 15-16, poz. 246), uznał, że cytowany powyżej art. 58 ust. 3 ustawy obejmuje sytuacje, w których objęcie ubezpieczeniem nastąpiło bezpośrednio po tym, gdy zaistniała taka możliwość (w przypadku osoby, która nie pobierała nauki, przed ukończeniem 18 lat, a w przypadku osoby uczącej się - po ukończeniu szkoły) i z powodu powstania niezdolności do pracy ubezpieczenie nie mogło być kontynuowane. W związku z tym warunki wymagane do przyznania renty z tytułu niezdolności do pracy spełnia osoba zgłoszona do ubezpieczenia przed ukończeniem 18 lat lub w ciągu 6 miesięcy po ukończeniu nauki, posiadająca okres składkowy i nieskładkowy krótszy od wymaganego, jeżeli stała się niezdolna do pracy w czasie trwania tego okresu, a także po jego ustaniu, jednak nie później niż w ciągu 6 miesięcy. Okres 6 miesięcy od ustania okresu składkowego lub nieskładkowego należy traktować jako przerwę w ubezpieczeniu. Powstanie niezdolności do pracy po upływie okresu dłuższego niż 6 miesięcy nie daje uprawnień wynikających z omawianego przepisu nawet wówczas, gdy nastąpiło przed upływem 18 miesięcy od ustania okresu ubezpieczenia (por. także wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 17 września 2015 r., III AUa 931/14, LEX nr 2006048 czy wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 25 sierpnia 2016 r., III AUa 1024/16, LEX nr 2137011). Skoro częściowa niezdolność do pracy powstała u A. C. przed zgłoszeniem go do ubezpieczenia społecznego, to tym samym wyklucza to zastosowanie art. 58 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach. Z ustaleń stanu faktycznego wynika, że przepis ten nie może mieć zastosowania w sprawie również z uwagi na powstanie całkowitej niezdolności do pracy w dacie śmierci ubezpieczonego. Sąd Najwyższy wielokrotnie stwierdzał, że ryzyko niezdolności do pracy jest związane wprost z utratą możliwości zarobkowania wskutek zdarzenia zaistniałego, co do zasady, w okresie aktywności zawodowej. Z tego względu przepisy prawa ubezpieczenia społecznego nie mogą być interpretowane rozszerzająco, zwłaszcza przy zastosowaniu reguł wykładni aksjologicznej (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 grudnia 2005 r., I UK 104/05, Monitor Prawa Pracy 2006 nr 4, poz. 217 oraz z dnia 25 września 2014 r., I UK 39/14, LEX nr 1566716).

Podsumowując te poglądy wskazać należy, że nieuzasadnione jest stanowisko skarżącej polegające na przyjęciu, że skoro częściowa niezdolność do pracy powstaje przed ukończeniem 18 roku życia, to nie jest wymagane podleganie ubezpieczeniom społecznym ani też posiadanie wymaganego okresu stażu ubezpieczeniowego dla spełnienia warunków uprawniających do nabycia prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy i w konsekwencji do nabycia prawa do renty rodzinnej. W dotychczasowym orzecznictwie Sąd Najwyższy konsekwentnie przyjmuje, że prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy jest świadczeniem zależnym od okresów opłacania składek na ubezpieczenie społeczne a nie od stwierdzenia niezdolności do pracy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 kwietnia 2001 r., II UKN 310/10, OSNP 2003 nr 2, poz. 45). Gdyby intencją ustawodawcy było umożliwienie nabycia prawa do renty rodzinnej po osobie, która stała się niezdolna do pracy przed ukończeniem 18 roku życia, w oderwaniu od pozostałych przesłanek warunkujących nabycie prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy, to odniósłby się w art. 65 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach także do renty socjalnej, a nie tylko do renty z tytułu niezdolności do pracy. W konsekwencji w obowiązującym systemie prawnym renta rodzinna jest świadczeniem „zastępczym”, „wtórnym” wyłącznie w stosunku do prawa do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy, które przysługiwało zmarłemu żywicielowi.

Sąd Najwyższy nie uwzględnił wniosku skarżącej o rozpoznanie skargi kasacyjnej na rozprawie, gdyż w sprawie nie występowało żadne istotne zagadnienie prawne. Wszystkie wskazane przez skarżącą problemy prawne były już przedmiotem wykładni Sądu Najwyższego, a w skardze nie przedstawiono żadnych istotnych argumentów prawnych uzasadniających zmianę dotychczasowej linii orzecznictwa.

Mając na uwadze powyższe Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł jak w sentencji, rozstrzygając o kosztach postępowania kasacyjnego stosownie do art. 102 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c.

